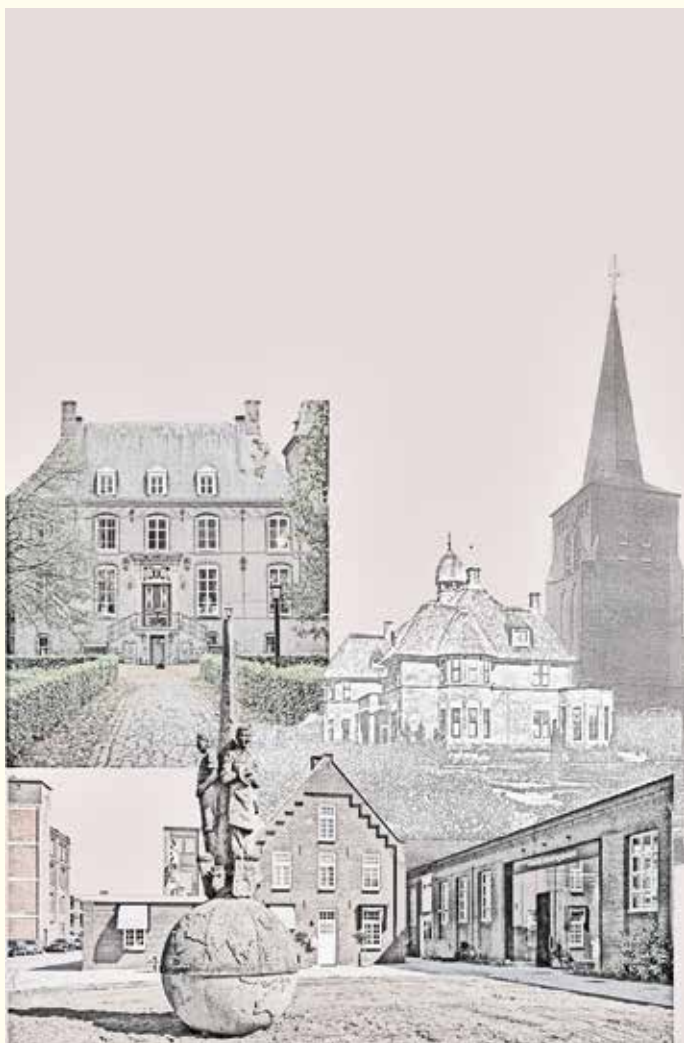

OPEN MONUMENTENDAG

'Duurzaamheid'

**Zondag
11 september 2022**

Open Monumentendag 2022

De VriendenLoterij Open Monumentendag vindt dit jaar voor de 36ste keer plaats.

In het tweede weekend van september, op zaterdag 10 en zondag 11 september 2022, zullen duizenden monumenten in heel Nederland gratis hun deuren openen voor publiek.

Open Monumentendag wordt georganiseerd door Nederland Monumentenland in samenwerking met lokale comités door het hele land. Met dit evenement willen zij gezamenlijk de aandacht voor monumenten vergroten door dit bijzondere Nederlands cultureel erfgoed voor een breed publiek toegankelijk te houden en daarmee te behouden.

In de gemeente Oisterwijk, waaronder Haaren, Moergestel en Heukelom wordt de Open Monumentendag gehouden op zondag 11 september 2022 van 11:00 uur tot 16:30 uur.

Dit jaar is in de gemeente Oisterwijk in het kader van het thema van dit jaar 'duurzaamheid', een fietstocht uitgezet, onder meer langs diverse religieuze monumenten. Er is evenals voorgaande jaren opnieuw veel werk besteed aan deze Open Monumentendag en naast eigenaren en vele vrijwilligers zullen de Oisterwijkse stadsgidsen u dit jaar ook graag weer ontvangen en informatie verstrekken over de te bezoeken panden.

Eigenaren en bewoners van de panden verlenen medewerking aan deze Open Monumentendag. Dat wordt door het Comité Open Monumentendag zeer gewaardeerd.

Let wel:

Niet alle te bekijken panden zijn opengesteld voor publiek, maar zelfs bezichtiging aan de buitenkant biedt een aangename blik op al het moois in Oisterwijk.

Meer informatie is beschikbaar op:

www.oisterwijk.nl
www.openmonumentendag.nl

Midden in dit boekje vindt u een plattegrond met de te bezoeken monumenten. Er is geen vaste route; u kunt bij ieder monument beginnen en vervolgens naar keuze alle monumenten langsgaan.

Start en afsluiting Monumentendag

Zondag 11 september 2022 gaat om 11:00 uur de Open Monumentendag van start. Bij de infostand voor het Raadhuis kunt u informatie krijgen over de Monumentendag en de fietstocht die het comité voor u heeft uitgezet.

De afsluiting van deze dag vindt dit jaar plaats vanaf 16:30 uur bij Villa Zonnewende, Tilburgseweg 54 in Moergestel.

U bent van harte welkom.

Open Monumenten Klassendag vrijdag 9 september

Het Oisterwijks comité organiseert voor de 10e keer de Klassendag met als doel de jeugd te betrekken bij het erfgoed. Drie basisscholen uit de gemeente Oisterwijk doen dit jaar mee met totaal 225 leerlingen.

Leerlingen van de groepen 5, 6, 7 en 8 lopen dit jaar een Monumentenroute. Op diverse locaties wordt wat verteld over de historie van het bouwwerk of de boom. Er worden twee routes aangeboden: Route 1, Kop van de Lind en route 2, Petruskerk-KVL.

Leerlingen bereiden zich op school voor met het lesmateriaal van de Stichting Open Monumentendag. Tijdens en na het bezoek beantwoorden de leerlingen een aantal vragen op de monumentenkaart. Met zelf gemaakte foto's kunnen zij dit werkstuk compleet maken.

Uitreiking Oisterwijkse Monumentenprijs

Om 17:00 uur wordt tijdens de afsluiting, de jaarlijkse Monumentenprijs uitgereikt bij Villa Zonnewende, Tilburgseweg 54 in Moergestel. Deze prijs wordt toegekend aan de eigenaar van een monument, die zich op buitengewone wijze heeft ingezet voor het onderhoud, verbetering of instandhouding van het monument, of aan een persoon die zich heeft ingezet voor het behoud van monumenten in zijn algemeenheid.

Tot slot

Wij verzoeken u vriendelijk om zorgvuldig om te gaan met de diverse monumenten.

Bedenk hierbij dat u te gast bent. Het comité Open Monumentendag heeft met veel zorg, maar ook met veel plezier gewerkt aan de invulling van deze dag. Wij wensen u een fijne dag.

Comité Open Monumentendag

1. St. Lambertuskerk

Monseigneur Bekkersplein 4, Haaren

De Sint Lambertus kerk in Haaren heeft een lange geschiedenis van meerdere kerken die door verschillende oorzaken zijn verdwenen. Van een van de oude kerken staat 'de oude toren' nog in het dorp aan het Kerkeind.

De huidige Sint Lambertus kerk is opgeleverd in maart 1914 naar ontwerp van architect W. Th. van Aalst.

De kerk is gebouwd op een plaats waar voorheen een diepe kuil was voor het drenken en baden van grote kudden schapen. Deze kuil is in 1913 opgehoogd met 1000 karren zand. Op 25 maart 1914 is de kerk ingezegend.

In de Mariakapel zijn de ramen gemaakt door Pieter Wiegersma waaronder gedenkenramen voor Andre Vissers en Marius van de Wildenberg die zijn omgekomen in concentratiekampen.

De kerk is niet rijkelijk gedecoreerd. Daarentegen zijn de gewelven in 1939-1940 voorzien van kleurige schilderingen van de Almelose kunstenaar Jos ter Horn.

Ook heeft de kerk een aantal mooie glas-in-lood ramen waarvan de oudste gemaakt is door I. Menken uit Goch.

In de doopkapel zijn de ramen geschonken door de inwoners van Best en Oirschot uit dankbaarheid voor hun verblijf tijdens de evacuatie in 1944.

Bronvermelding:
Gedenkboek van de geschiedenis van de Heilige Lambertus parochie te Haaren door Geert Hustege Sr. en 'Haaren een wandelend dorp'.

2. De Oude Toren

Kerkeind 5, Haaren

De Oude Toren is het overgebleven deel van de uit 1472 stammende St. Lambertuskerk aan het Kerkeind. Destijds vormde dat een apart buurtschap. De toren is in 1967 gerestaureerd. Later, in 1996, werden de oude funderingen weer opgemetseld en zijn verschillende graven en voorwerpen teruggevonden.

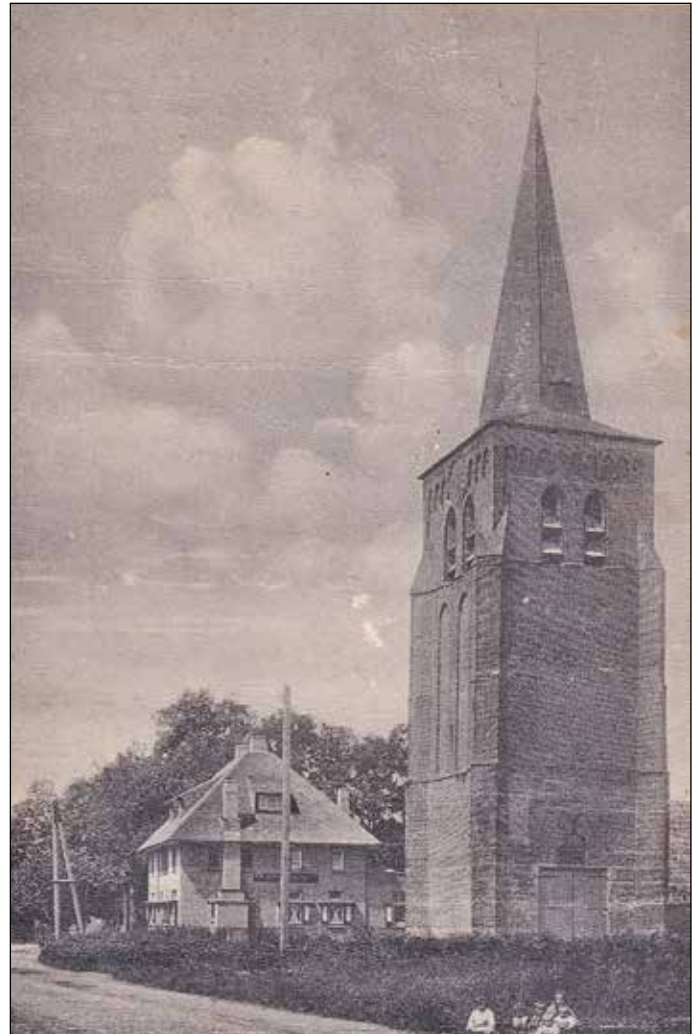

De oude toren is een van de in Haaren gebouwde kerken. Gebouwd in 1472 en gebruikt tot 1648. In of rond 1780 is het middenschip ingestort en tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn de klokken door de Duitsers gevorderd. Zij werden omgesmolten tot oorlogstuig.

Op het terrein langs de Oude toren, de Kerkwei, waar eerst het schip heeft gestaan zijn de overleden Duitsers begraven geweest. Later zijn zij herbegraven in IJsselstein.

De toren is nog lang nuttig geweest voor de brandweer. Zij hingen daar de slangen uit om te laten drogen. Ook het Jeugdcircus Il Grigio heeft, toen de circustent nog op de Kerkwei stond, nog gebruik gemaakt van de Toren als kleedruimte.

Rond 1968 was er geld voor de eerste restauratie van de toren en in 1977 zijn er weer klokken in gehangen. Niet dezelfde van voor de oorlog, maar van een kerk in Utrecht.

Op de Kerkwei zijn de contouren van de kerk een stukje opgebouwd en mooie beelden te zien van Ton Buijnsters. Het clowntje van Jeugdcircus Il Grigio is er te zien, een beeld van Pastoor Janssens die in 1572 vermoord is en een borstbeeld van Ton Buijnsters zelf. Ook worden er wel eens optredens gegeven onder andere door zanggroep Vocalis.

De toren is gesloten voor publiek. Maar de inrichting rondom de funderingen leent zich uitstekend als rustplaats van voorbijgangers.

Bronvermelding:
'Haaren een wandelend dorp'.

3. Kasteel Nemerlaer *Kasteellaan 2, Haaren*

Over Kasteel Nemerlaer is veel geschreven en bekend. Toch zijn er nog steeds stukken onbekend.

Over de herkomst van de naam is wel een en ander bekend uit diverse boeken en geschriften. Emelaer, het eerste stuk van de Emer of Nemer, het stroompje dat er liep. Het tweede gedeelte 'laer' wat lege plek betekende. Een lege plek aan de stroom, de Emer dus. Een met water omgeven versterkt huis. De Emerlaer, der Amelaer, 't huis den Emer zijn enkele namen die in diverse boeken voorbij komen.

De eerste stukken over het kasteel werden bekend in 1303, toen Hertog Jan van Brabant, Ridder Geerlinck van den Bossche vrijstelde van belastingen.

Deze kaart is er een met een vooruitziende blik. Ondanks dat Kasteel Nemerlaer echt in Haaren staat is er een uitgever geweest, die een kaart liet drukken met 'Oisterwijk, Kasteel Nemerlaer'.

Het kasteel heeft een rijke geschiedenis, met vele bewoners zoals in vele boeken beschreven. Het kasteel heeft vele jaren leeggestaan als gevolg van een testament van Donatus van den Bogaerde van Terbrugge (1892).

In de nacht van 8 op 9 maart 1969 brandde het kasteel grotendeels af. Gelukkig werd het in de jaren daarna gerestaureerd en in ere hersteld. Op dit moment wordt het kasteel bewoond door Carole Vos.

De bijgebouwen zijn sinds 1989 in gebruik als kantoor van het Brabants Landschap. De kelder, het souterrain, is in gebruik door 'Souterrain de twaalf trappisten'.

Het kasteel is op afspraak en tegen betaling van binnen te bezichtigen.

Bronvermelding: 'Haaren, een wandelend dorp'. Heeswijk van den Bogaerde van Terbrugge van R. Cleverens en Kasteel Nemerlaer van Anton van Oirschot en Carole Vos.

4. R.K. Kerkhof *Bosstraat 1, Moergestel*

De begraafplaats lag vroeger rondom de oorspronkelijke oude kerk. De Moergestelse pastoor Janssen krijgt, omdat het oude kerkhof te klein wordt, in 1925 van de Bisschop toestemming een nieuwe begraafplaats aan te leggen.

Hij neemt hiervoor een stukje fruituin van de pastorie in gebruik. In 1926 wordt het ingericht door beplanting en het zaaien van gras. Uit de overlevering is bekend dat Simon van Lommel, van het 'Simonspadje' ofwel het 'Simonpedje', als eerste op de nieuwe begraafplaats ter aarde werd besteld. Simon overleed op 20 januari 1928.

Inmiddels heeft dit kerkhof twee graven die de monumentale status gekregen hebben. Het grafmonument van de Tilburgse textielabrikant Christiaan Mommers (1836-1900) en het grafmonument van Frans van Gils (1810-1882). De begraafplaats is rijk voorzien van groen. Bijzonder hierbij te vermelden is de groene treurbeuk in het voorste (oudste) gedeelte van de begraafplaats.

De begraafplaats zelf is een Gemeentelijk monument en wordt wekelijks onderhouden door een vaste groep van vrijwilligers. Daarom alleen al is het zeer de moeite waard om deze plek te bezoeken.

Een wandeling in deze oase van weldadige rust biedt gelegenheid om tot bezinning te komen.

SCAN MIJ

5. St. Janskerk Kerkstraat 13, Moergestel

De Moergestelse kerk is een bijzonder monument. De toren dateert van ongeveer 1500 en is een klassiek voorbeeld van Kempense Gotiek.

*Foto destijds beschikbaar gesteld door Noud Smits
(overleden 30 december 2017)*

Tot 1931 vormde de toren en de kerk samen een middeleeuws gebouw. De kerk was wat jonger dan de toren. De kerk was namelijk in 1584 afgebrand.

In 1931 werd de kerk gesloopt en werd er tegen de toren een nieuwe kerk gebouwd. In de kerk is nog goed te zien tot waar de oude kerk tegen de toren heeft gestaan. De hoogte van de toren tot aan het begin van de spits bedraagt 32 meter, die van de spits bedraagt 20 meter. Tot en met de haan bedraagt de hoogte van de toren 55 meter.

De toren is gebouwd met bouwmaterialen die in de directe omgeving werden gevonden. Ter plaatse werd leem gewonnen. De stenen werden gebakken in twee Moergestelse veldovens.

Vanuit een ruimte, de 5de geleding, is een gat door de oude torenmuur gehakt, waardoor men toegang kreeg naar de gewelven boven de kerk.

Gat door oude muur naar gewelven

Het huidige kerkgebouw dateert van 1932 en is ontworpen door architect Valk. Als je het gebouw binnenkomt valt meteen de constructie op. Het dak wordt gedragen door gemetselde bogen die rusten op steunberen aan de buitenzijde.

Dat geeft het interieur een weidse aanblik, niet gehinderd door steunpilaren.

De lichtinval door de hoge ramen in het middenschip geeft een intieme sfeer. Daardoor ontstaat een gevoel van geborgenheid. Men voelt zich uitgenodigd om rond te kijken. En dat is zeer de moeite waard.

De kerk is rijkelijk aangekleed met kostbare unieke religieuze kunst. Alle beelden zijn uit hout gebeeldhouwd, gepolychromeerd en zorgvuldig onderhouden.

Unieke schilderijen, gebrandschilderde ramen, mozaiek en gietwerk bieden een interessante variëteit.

Tijdens de openstelling zijn er boekjes beschikbaar waarin de kunstwerken worden beschreven.

SCAN MIJ

6. Zonnewende Tilburgseweg 54, Moergestel

Op 7 mei 2022 bestond villa Zonnewende 100 jaar. Villa Zonnewende is in 1922 gebouwd in opdracht van de Tilburgse textielabrikant Adolf van den Bergh, oprichter van AaBe textielfabriek, later 'De Koninklijke AaBe wollenstoffen- en dekenfabrieken' die van 1929 tot 2008 bestaan heeft.

Zonnewende beginjaren

Het jaar 1811 wordt door AaBe als het jaar van ontstaan beschouwd. In dat jaar liet Frederik van den Bergh vanwege de beschikbaarheid van zuiver water een windvolmolen aan het Galgeven bouwen. Deze stond ten dienste van de bloeiende Tilburgse wolnijverheid. Het was een succesvolle onderneming en betekende de start van de Van den Berghs en hun wollenstoffenfabrieken in Tilburg.

De molen was een compleet fabrieks-nederzettinkje met enkele arbeiderswoningen en een kantoor. Hierdoor werd het ven ook wel Berghven genoemd. De activiteiten zorgden wél voor vervuiling van het water. Molen en nederzetting zijn inmiddels verdwenen.

Zonnewende nu

De familie bezit meer gronden rond het Galgeven en laat daar in 1922 een statig buitenverblijf realiseren door de bekende architect Karel de Bazel.

Karel de Bazel was lid van de Theosofische Vereniging en geloofde als 'priester-kunstenaar' dat kunst van ware schoonheid altijd gebaseerd was op kosmisch-geometrische figuren als vierkanten, cirkels en driehoeken. In het ontwerp van villa Zonnewende zien we dit ook terug. In het ontwerp is gestreefd naar een totaalconcept van interieur en exterieur. Karel de Bazel zag het huis, maar ook ruimten binnen het huis, als een afspiegeling van de kosmos waarin alle onderdelen in harmonie met elkaar bestaan.

Tekeningen, plattegrond

Villa Zonnewende is gebouwd in een Engelse landhuisstijl met onder andere symmetrisch opgezette plattegronden, hoog opgaande gevels en steile rieten kappen. Na de brand in 1937 wordt Zonnewende op basis van het oorspronkelijk ontwerp herbouwd.

Hal

Zonnewende ligt in een groots opgezet park in Engelse landschapsstijl met oprijlaan en aan de achterzijde gazons, dat aan de westzijde door middel van een vijver en groepen van oudere beuken, eiken en linden overgaat in het cultuurland. Een aantal bomen in het park hebben net als de villa een monumentale status. Naast de parkaanleg en het exterieur, is het interieur van met name de begane grond van villa Zonnewende opmerkelijk gaaf gebleven. De ruimte-indeling, wandbetimmeringen, inbouwkasten, vloeren en plafonds zijn nog zo goed als oorspronkelijk.

*Bron afbeeldingen en teksten:
lezing Zonnewende 100 jaar,
<https://www.soka.nl/artikelen/>*

7. Struikelstenen

Baaneind 12, Heukelom

In 2017 is de werkgroep Struikelstenen Oisterwijk opgericht als onderdeel van de Stichting Behoud Joodse Begraafplaats. In het verlengde van de doelstelling van de stichting houdt de werkgroep zich bezig met de herdenking van de oorlogs slachtoffers uit de Joodse gemeenschap in Oisterwijk door het leggen van struikelstenen voor de Joden die vanuit Oisterwijk in de Tweede Wereldoorlog zijn gevlucht of gedeporteerd en omgebracht in een concentratiekamp.

De Struikelsteen voor Rudi Wertheimer ligt bij de inrit van Baaneind 12 in Heukelom. (Foto Peter Franken)

Oorspronkelijk heten deze gedenkstenen 'Stolpersteine' (stolpern betekent struikelen). Initiatiefnemer is de Duitse kunstenaar Gunter Demnig. Deze kubusvormige betonnen stenen hebben een messing bovenplaat, waarin een korte tekst wordt gegraveerd. De stenen worden geplaatst in het trottoir voor de huizen waarin de Joden verdreven en vermoord zijn. Op plekken waar de oorspronkelijke huizen verdwenen zijn, maar vroeger slachtoffers van de Duitse bezetter hebben gewoond, komt eveneens een 'Struikelsteen'.

Op de hoek van het Baaneind met de Laag Heukelomseweg in Heukelom stond het huis waarin Rudi Wertheimer het laatste jaar in vrijheid heeft gewoond. Rudi Wertheimer is in 1909 in Keulen geboren. Zijn vader, Jacob Wertheimer, is directeur van een vestiging van de Adler & Oppenheimer leerfabrieken. In 1930 vertrekt Rudi naar Nederland om bij de Oisterwijkse vestiging van de fabriek te gaan werken. Rudi wil zich blijvend in Nederland vestigen en vraagt het Nederlandse staatsburgerschap aan. In december 1936 wordt hij tot Nederlander genaturaliseerd en is hij een actief lid binnen de Joodse gemeente in Tilburg.

De eerste negen jaar woont hij aan de Gemullehoekenweg en vervolgens aan de Heisteeg. In 1941 verhuist hij naar villa Zonlicht, het zomerhuis van mevrouw Eschauzier.

Hier woont hij onder het mom van rentmeester van het landgoed, om zo geen last van de Duitsers te hebben. Een jaar later, wordt hij getipt dat hij de volgende dag opgepakt zou worden. Rudi denkt dat dit wel mee zal vallen.

De werkelijkheid is echter anders. Hij wordt opgepakt, naar Westerbork gebracht en na een paar dagen al op transport gesteld naar Auschwitz. Onderweg stopt de trein en moeten jonge sterke mannen uitstappen om in een werkkamp te worden tewerkgesteld. Na ruim twee jaar wordt Rudi in oktober 1944 overgeplaatst naar Blechhammer.

Een paar maanden later, in januari 1945, trekken de Russen in een offensief in westelijke richting. De kampen moeten worden ontruimd en de gevangenen moeten onder erbarmelijke omstandigheden te voet naar kampen in het westen. Velen overleven deze dodenmarsen niet. Zo ook Rudi Wertheimer.

Hij is 35 jaar als hij tussen Blechhammer en het kamp Gross-Rosen van uitputting om het leven komt. Ruim drie maanden voor het einde van de oorlog.

De naam van Rudi is opgenomen op de gedenksteen in de hal van de Leerfabriek en er is in 2021 voor hem een struikelsteen gelegd op zijn laatste woonadres.

(Foto Peter Franken)

Graag verwijzen wij u naar de onlangs ontwikkelde digitale wandelapp van 'Oorlog in Oisterwijk'.

Hierin zijn drie wandelroutes opgenomen waaronder de wandelroute 'Struikelstenen Oisterwijk' die ook te fietsen is. Klikte u in de wandelapp op de locatie Baaneind 12, dan ziet u de volledige beschrijving over Rudi Wertheimer.

SCAN MIJ

Route open Monumentendag

8. St. Petruskerk Kerkplein 1, Oisterwijk

Beeldbepalend voor het Oisterwijk van nu, maar ook vroeger, was en is de Petruskerk. Vóór de huidige kerk stond er oorspronkelijk een uit de middeleeuwen die bediend werd door de abdij van Sint Geertrui uit Leuven. De Kerk stond onder het patrocinium (beschermheilige) van 'Sint Peter Apostel'. De huidige kerk aan het Kerkplein is genoemd naar de gevangenschap van de apostel Petrus, een van de leerlingen van Jezus, toen hij geketend was en door een engel bevrijd werd uit de gevangenis.

In 1587 brandde deze kerk af, maar het Choor en een deel van het schip werden gerestaureerd. De funderingen van de oude kerk werden gebruikt voor de nieuwe kerk, waar eind 1894 mee begonnen werd. Met het resterende puin van de oude kerk werd de Hoogstraat tot Blokshekken verhard.

Bouwheer was de befaamde architect Pieter Cuypers. Hij ontwierp een neogotische kerk gebaseerd op dat van een van de oudste gotische kerken: de Onze Lieve Vrouwenkerk in Trier. Cuypers ontwierp ook de doopvont, het altaar en een aantal ramen. De Oisterwijkse aannemer Petrus Versteijne bouwde de kerk voor 131.774 gulden. Overigens moest de aannemer dagelijks zorg dragen voor twee vaten bier op de werkplek.

Op 24 mei 1897 vond de plechtige consecratie plaats door de Bossche bisschop mgr Wilhelmus van de Ven. De toren heeft een torenspits met vier flankerende torentjes en is 67,5 meter hoog met een carillon met 42 klokjes. Bij de bevrijding van Oisterwijk in oktober 1944 werd de kerk zwaar getroffen en herbouwd. In 1970 werd de kerk nogmaals totaal gerestaureerd en in 1998, tijdens herstelwerkzaamheden, brak brand in de toren uit, waarbij een deel van de spits op het dak terecht kwam. Een verwijzing naar de eigen geschiedenis van Oisterwijk vormt de Maria Vreugderijcke kapel.

In de Middeleeuwen werd er in een kapel op de Lind een Mariabeeld vereerd waaraan wonderen werden toegeschreven. De oorspronkelijke kapel is gesloopt en vervangen door het Raadhuis maar het beeld bleef behouden. In 1910 werd het geplaatst in de Maria Vreugderijckekapel die speciaal voor dat doel in de kerk werd ingericht. Aan de wand hangt, in opaline, werk van Charles Eyck dat de geschiedenis verbeeld. De grootste twee gebrandschilderde ramen in de zijbeuken van de kerk zijn van Max Weiss. Bijzonder is ook de houten preekstoel uit 1849, het orgel en een drietal schilderstukken door de Vlaamse schilder Wappers.

Buiten, aan de zuidelijke kant, staat een beeldengroep van de Heilige familie uit de kerk die waarschijnlijk ook door Cuypers ontworpen is. De neogotische stijl is terug te zien tot in de vallende gewaden. De groep draagt bij aan het Katholieke gedachtegoed dat passend is bij het betreden van het kerkhof naast de kerk.

De parochie is inmiddels gefuseerd met de twee andere parochies in Oisterwijk en die van Haaren en Moergestel.

SCAN MIJ

9. Kerkhovense Molen

Langvennen Oost 120, Oisterwijk

De Kerkhovense Molen is een graag gezien monument tijdens de Open Monumentendag in Oisterwijk. Niet alleen verwelkomt de stenen stellingmolen ieder die vanuit Tilburg het dorp binnen komt; als stralend kenmerk stelt de Stichting De Kerkhovense Molen de deuren veelvuldig open om met trots de schoonheid in werking te laten zien.

Opname rond 1900

De zes gediplomeerde molenaars van de Kerkhovense Molen zorgen naast het malen van graan ook voor het zogeheten 'gaande en staande werk' van de molen. Het gemalen graan, volkorenmeel, vindt aftrek bij bakkers in de regio.

De huidige molen dateert uit 1895. De standaard-molen die hiervoor op dezelfde locatie stond, werd door brand verwoest. Maar ook de volgende molen werd niet gespaard. Sporen van brand zijn nu nog zichtbaar in de balklagen van een volgende brand in 1912. Voor het herstel werden onderdelen gebruikt van een poldermolen uit Rhoon. Pas in 1926 kreeg de molen zijn huidige naam na herstel van een periode van crisis.

Drone opname Oisterwijk in Beeld

De muldersfamilie Van Riel verkoopt de molen in 1953 aan de gemeente Oisterwijk. De maalfunctie vervalt en men maakt van de locatie een jeugdherberg.

De jongste zoon Van Riel is uitbater van Café 't Molentje aan de Kerkstraat waar houten balken uit het interieur van de Kerkhovense Molen worden gebruikt.

Tussen 1976 en 1979 wordt de molen hersteld en starten leden van het Gilde van Vrijwillige Molenaars het malen van graan weer op. De status van de molen verslechterd en moet noodgedwongen stilgezet worden in 1992.

De stichting is sindsdien eigenaar, koopt de molen van de gemeente, en restaureert deze met restauratiegelden uit een grootschalige inzameling. De molen is sinds 2005 half zwart, omdat deze coating de uiteindelijke oplossing was voor het vochtprobleem in de gemetselde muren.

Hiermee geeft de stichting invulling aan hun doelstelling: 'Behoud van de molen als historisch werktuig en als levend monument'. De actieve groep vrijwillige molenaars vormen een drijvende kracht hierachter en zijn in de afgelopen jaren zowel individueel en als groep beloofd met diverse decoraties waaronder de Monumentenprijs van de Gemeente Oisterwijk.

Uitleg tijdens Open Monumenten Klassendag

In de winkel onder in de molen worden het meel en streekproducten verkocht. Nabij de molen is een groentetuin aangelegd. De tuin is zodanig ingericht dat deze ook een educatieve functie heeft door middel van de aanleg van 'proefveldjes' met graangewassen, een kleine hoogstamboomgaard met oude fruitrassen en een gedeelte waar 'vergeten groenten' worden verbouwd. In de molen of op het terras rondom kunnen passanten koffie of thee nuttigen met gebak van eigen producten.

Via ASVZ Udenhout, een organisatie voor de begeleiding van mensen met een verstandelijke beperking, heeft een aantal cliënten bij de molen een werkplek in de bediening in winkel en horeca.

Vele vrijwilligers zorgen voor de begeleiding in winkel, tuin en op het terras en de molenaars verzorgen op afspraak rondleidingen voor (school) groepen om de werking van de molen te demonstreren en uit te leggen.

10. Stoommachine en KVL Almystraat 18, Oisterwijk

Op het voormalige fabrieksterrein van de 'Koninklijke Verenigde Leder' staat de oude elektriciteitscentrale, gebouwd door de firma Carels te Gent, in het speciaal voor deze machine ontworpen machinegebouw annex ketelhuis.

De nu verdwenen stoomketels werden oorspronkelijk met kolen gestookt, wat natuurlijk een verre van duurzame oplossing was, ook al stond duurzaamheid hoog in het vaandel.

Machinegebouw annex ketelhuis

Zo werden er zogeheten 'economisers' ingezet om energie te besparen. Aan de andere kant vormt dit technisch hoogstandje, waarbij met behulp van stoom elektriciteit wordt opgewekt, een belangrijke stap op weg naar elektrificatie en duurzaamheid.

De gelijkstroom-stoommachine was tot aan het faillissement van de KVL in 2000 in perfecte staat gehouden, maar raakte in de jaren daarna verroest en verwaarloosd. Veel koperdraad, leidingen en vitale onderdelen verdwenen in de handen van dieven en onverlaten.

Met behulp van de provincie, gulle geldschieters en vele duizenden manuren aan inzet, ligt de machine er nu weer prachtig bij.

Dit Rijksmonument is het enige industriële erfgoed dat de gemeente Oisterwijk rijk is. In de oorlogsjaren wist het nog bij te springen toen de reguliere stroomvoorziening uitviel.

Toegang onderaards gangenstelsel

SCAN MIJ

SCAN MIJ

Tijdens de Open Monumentendag geven de vrijwilligers graag uitleg over dit prachtige stukje techniek. Zij leiden u rond door de machinekamer met zijn karakteristieke muurschilderingen, langs de machine en schakelkasten, door het souterrain met het fundament van de machine en voor de liefhebbers eveneens door het onderaardse gangenstelsel. Dit stelsel, dat al spoedig een alternatief moest vormen voor de te gevaarlijk gebleken bovengrondse bedrading vanuit de toren, is pas onlangs met veel inspanning toegankelijk gemaakt voor publiek.

NEO KVL Hotel By Tasigo Almystraat 12, Oisterwijk

Het karakter van de oude Leerfabriek is nog voelbaar in het kort geleden geopende NEO KVL Hotel. In het atrium ziet u de details van de Leerfabriek nog terugkomen en de combinatie van oud en nieuw is hier goed zichtbaar. Evenals de met (vegan) beklede lederen wand die verwijst naar het indrukwekkende verleden van deze locatie. Een mooie bestemming voor een deel van dit prachtige monument.

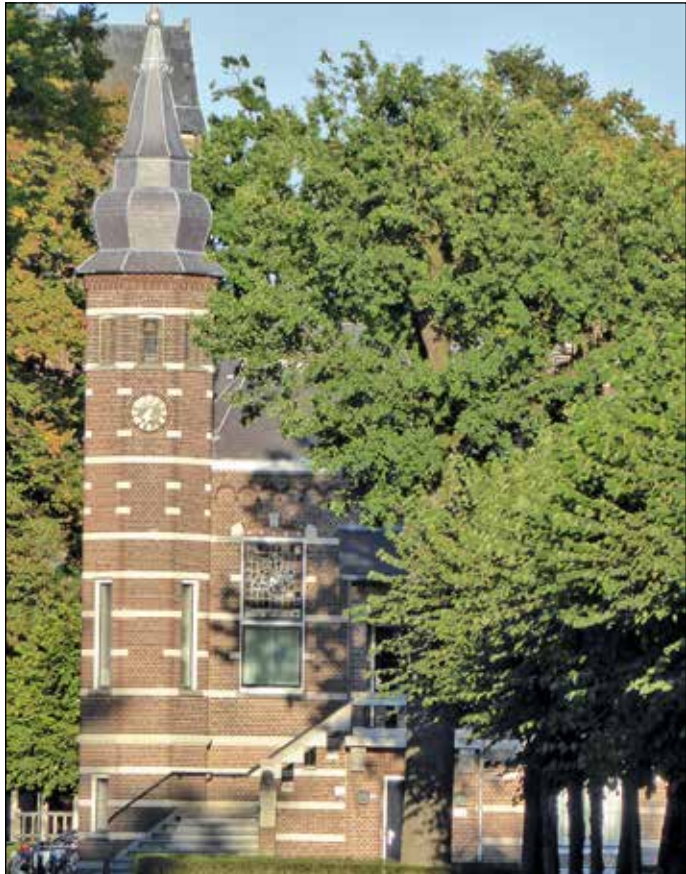

Atrium NEO KVL Hotel

11. Raadhuis

De Lind 56, Oisterwijk

Centraal gelegen aan De Lind ligt het vrijstaande Raadhuis. Het ontwerp komt van architect L.W. Schoonenberg. Het gebouw is in neo-rennaissance stijl gebouwd. In 2008 vond de laatste renovatie plaats. Het Raadhuis staat op de plaats waar in de Middeleeuwen de Kapel van Onze Lieve Vrouwe ter Linde stond.

Burgemeester Van Beckhoven opende het pand in 1899, getuige de gedenksteen aan de voorzijde. In de decoratie van het Raadhuis is de herinnering aan de kapel zichtbaar: op de linkerhoek van de zuidelijke zijgevel prijkt in een nis een Mariabeeld. Het beeld is een replica en gemaakt door de Oisterwijkse kunstenaar Harm Timmermans. Het oorspronkelijke notenhouten beeld staat in de St. Petruskerk (het gekroonde Kind is van perenhout).

In de oorlog werd het gebouw zwaar beschadigd. Bij de restauratie na de oorlog maakte de Moergestelse priester en kunstenaar Egbert Dekkers enkele van de glas-in-lood ramen.

Het carillon met 14 klokken, niet te zien maar wel te horen, omringt een middeleeuwse klok uit 1535 vervaardigd door de klokkengieter Jasper Moer uit 's-Hertogenbosch.

De toren is van gietijzer, gevuld met lood en weegt 1000 kg. Boven op de toren is een koperen, met bladgoud vergulde windwijzer aangebracht. De toren was in eerste instantie puntig. Bij de restauratie in 1946 kreeg de toren een kegelvorm en daarna is de spits erop gezet.

De buitenzijde van het pand is voorzien van enkele mooie details. De trap heeft beeldhouwwerken in tufsteen in de vorm van heraldieke leeuwen. In de noordgevel van het Raadhuis zijn twee wapenschilden aangebracht waarvan een met het wapen van Oisterwijk.

Door de ligging aan het Trouwlaantje met lindenbepanting en de Vrijheidsboom uit 1795 vóór het gebouw en de Wilhelminaboom uit 1898 in een parkje met kiosk en vijver erachter, is ook de historisch-ruimtelijke relatie hiermee van belang.

Door zijn centrale ligging aan De Lind vormt het Raadhuis de bindende factor op dit dorpsplein en vormt het een belangrijk onderdeel van het beschermde dorpsgezicht. Het Raadhuis is sterk beeldbepalend voor de historische dorpskern en de visuele gaafheid ervan.

12. Protestantse Kerk Kerkstraat 64, Oisterwijk

Het Lodewijkskerkje dankt zijn naam aan Lodewijk Napoleon, een broer van de Franse keizer Napoleon.

In 1806 werd Lodewijk Napoleon (1778-1846) koning van Holland. De oorspronkelijke Petruskerk, die na de vrede van Munster in 1648 in handen van de protestanten was gekomen, werd toen teruggegeven aan de katholieken dus moest er een nieuwe kerk komen voor de protestanten.

Lodewijk Napoleon was een betrokken koning en schonk 7.000 gulden aan de Protestantse gemeenschap van Oisterwijk.

De Protestantse kerk, vroegere interieur

Op 4 mei 1809 heeft Lodewijk Napoleon besloten om voor de Protestanten in Oisterwijk een nieuwe kerk te laten bouwen. Het ontwerp was van de Waalwijkse architect/ timmerman Van Heijst en is gebouwd door Augustinus de Bresser en Willem van der Loo uit Tilburg. Zondag 2 september 1810 werd het kerkje aan de Kerkstraat in gebruik genomen.

Bouwstijl kerk

Het kerkje werd gebouwd met neoclassicistische stilelementen. Het gebouw is een zaalkerkje gedekt door een leien schilddak met midden bovenop een dakruiter. Het kerkje is voorzien van rondboogvensters en in de gevels zijn geblokte pilasters aangebracht.

In 1830 werd de consistorie gebouwd. De consistorie is in protestantse kerken de ruimte waarin de kerkenraad vergadert.

In de protestantse kerk is de kerkenraad het hoogste orgaan van de plaatselijke en in principe zelfstandige kerkgemeente. De ruimte bevindt zich normaal gesproken in het kerkgebouw of vlak ernaast.

De eikenhouten preekstoel in de kerk is van 1770 en heeft in eerste instantie (ca. 100 jaar) dienstgedaan in de oude Petruskerk, die in 1896 vervangen is door de huidige Sint-Petrus'- Bandenkerk.

De Protestantse kerk zoals hij nu is.

Orgel

Het een-klaviers orgel uit deze kerk is evenals het kerkje zelf, een Rijksmonument en verkeert nog voor 75% in zijn oorspronkelijke staat!

Het orgel (foto: Jan Korpershoek)

De Nederlands Hervormde gemeente en de Gereformeerde kerk van Oisterwijk zijn in 2006 samengevoegd tot de Protestantse gemeente Oisterwijk. De kerk, die ook wel met 'Lodewijkskerkje' wordt aangeduid, heet vanaf 2010 De Protestantse Kerk.

Bron: J. van Oudheusden, Erfgoed van de Brabanders. Verleden met een toekomst K. Welmers. Een eeuwenoude protestantse kerk in Oisterwijk. Rijksdienst van cultureel erfgoed. Reliwiki.

13. De Joanneskerk *De Lind 52, Oisterwijk*

Start bouw Joanneskerk

Aan het begin van de 20e eeuw maakt Oisterwijk een sterke bevolkingsgroei door. Dat is voor bisschop Monseigneur A.F. Diepen aanleiding om de parochie St. Petrus'-Banden te splitsen. In 1926 benoemt hij de rector van het klooster Catharinenberg J. Th. van der Weerden, tot bouwpastoor en hiermee staat de parochie aan het begin van haar geschiedenis. Hotel 'De Linde' wordt voor een bedrag van 35.000 gulden gekocht en wordt verbouwd tot pastorie.

Bouwpastoor J. Th. van der Weerden

Architect H.W. Valk uit 's-Hertogenbosch wordt benaderd voor het maken van een plan. Nadat de gemeenteraad van Oisterwijk een subsidie van 10.000 gulden verstrekt kan de bouw worden gerealiseerd en wordt op 29 augustus 1927 de eerste steen officieel gelegd. Op maandag 4 juni 1928 wordt de Joanneskerk door Monseigneur A.F. Diepen gewijd. Op dat moment is de kerk nog niet voltooid. Eén travee en de toren ontbreekt.

Huidige interieur Joanneskerk

Uitbreiding Joanneskerk

Na de Tweede Wereldoorlog is er sprake van een ware babyboom. Veel kinderen worden geboren en gedoopt en het aantal parochianen groeit explosief waardoor de behoefte ontstaat om de Joanneskerk uit te breiden. In 1951 worden de oude plannen van architect Valk uit de kast gehaald en wordt besloten te kerk te vergroten.

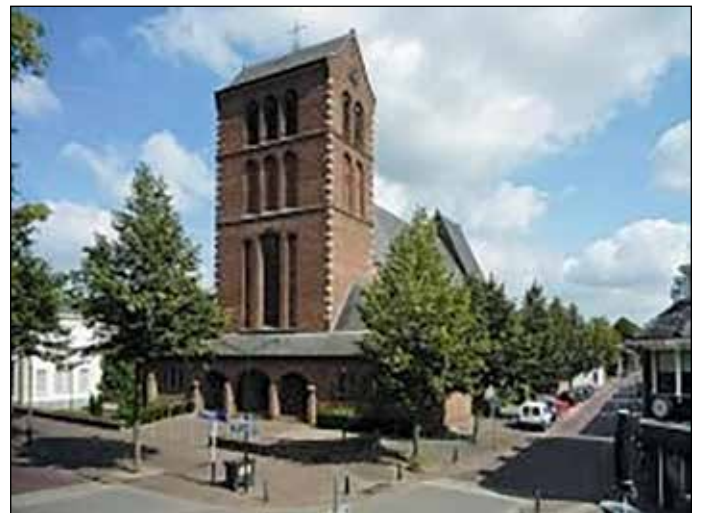
Ditmaal wordt ook de zoon van de architect, G.H.F. Valk, betrokken bij de plannen. De kerk krijgt er een travee bij en er wordt een toren toegevoegd. Als in 1953 de parochie 25 jaar bestaat, is de verbouwing klaar.

In 1958 worden drie klokken genaamd Joannes, Josef en Maria geïnstalleerd en in 1972 wordt de dagkapel in gebruik genomen. Hier vonden toen de 'doordeweekse' Missen plaats.

Bouwstijl Joanneskerk

De vijfbeukige basiliek is opgetrokken uit baksteen met toepassing van enige natuursteen in raamtraceringen en hoekblokken. De zadeldaken zijn met leien gedekt met afwisselend Maas- en rensdekking.

Er zitten platte daken op de omgang. Het schip telt drie traveeën met ervoor een zadeldaktoeren met nevenruimten en heeft aan de oostzijde een hogere koortravee met pseudotranseptarmen, die sacristie en nevenruimten huisvesten.

Joanneskerk met links de pastorie

Deze ruimten en de zijbeuken hebben dwars gerichte zadeldaken en topgevels. De smalle buitenste beuk, feitelijk een circulatiegang, heeft platte daken die tegen de topgevels aansluiten.

De gehele kerk, met uitzondering van de toren, heeft eenvoudige vlakke met lisenen versierde muren, afgesloten met vlechtingen en kruisen en doorbroken door smalle, deels gekoppelde lancet-vensters met natuurstenen driepastraceringen, gedeeltelijk voorzien van kruisvormen. In de oostgevel van het koor een hooggeplaatst roosvenster met eromheen een krans van twaalf rondvensters.

Aanwezig in het interieur

De kerk bezit een keramisch Maria-altaar van T. van de Wiel (1928), neobarok biechtstoelen (19de eeuw), een doopvont van M. van Helvert (1953), beelden van Jozef en Theresia uit het atelier Cuypers (1928-1929) en een roosvenster en vier ramen van K. Trautwein (1938) met engelen en voorstellingen uit het Nieuwe Testament. Het orgel is gebouwd door Verschuieren Orgelbouw in 1956.

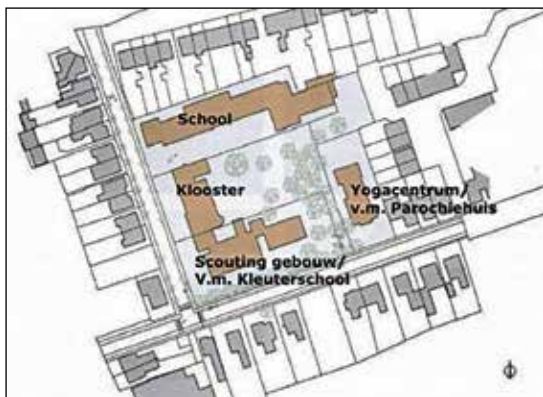
14. Klooster en School Schoolstraat 1, Oisterwijk

Klooster en meisjesschool **Onze Lieve Vrouwe Ter Linde te Oisterwijk**

Aan het begin van 20ste eeuw maakt Oisterwijk een sterke bevolkingsgroei door en wordt aan de Lind een tweede parochie gesticht. Pastoor van de Weerden die in 1926 als bouwpastoor van de Johannes-parochie benoemd werd wilde zijn nieuwe parochie opbouwen rondom de kerk; een klooster voor de geestelijkheid die onderwijs moest gaan geven, een lagere school met bewaarschool (kleuterschool) en een patronaat of parochiehuis voor de jeugdbeweging. In 1929 arriveerden de zusters Franciscanessen van Oirschot vanuit de Catharinenberg om onderwijs te geven op de meisjesschool.

Het complex van klooster, school, kleuterschool en parochiehuis heeft een zeer grote cultuur-historische betekenis op wijkniveau en als onderdeel van de stedenbouwkundige opbouw van de wijk en een grote betekenis op gemeentelijk niveau als religieus sociaal cluster in de wijk de Waterhoef. Vaak wordt het belang van zo'n cluster door zichtlijnen en de loop van straten op stedenbouwkundige wijze benadrukt.

Omdat de wijk langgerekt is, is deze situering niet mogelijk maar neemt het cluster door de situering op een hoek aan de belangrijkste straat door de wijk toch een belangrijke plaats in.

Cluster klooster met kapel, school, kleuterschool en parochiehuis

Het klooster met kapel en de school zijn, net als de Joanneskerk, ontworpen door architect Hendrik Willem Valk.

Klooster

Het kloostergebouw heeft de meest traditionele jaren '30 uitstraling van de gebouwen. Het kloostergebouw bestaat uit een langwerpige gebouwmassa van twee lagen onder een steil schilddak. Aan de zuidzijde bevindt zich dwars op het gebouw, op de eerste verdieping, de kapel. Op de kapel staat een eenvoudige dakruiter met smeedijzeren kruis en in de gevel is een eenvoudige loden kruisbloem opgenomen. De oorspronkelijke structuur en detaillering van het interieur is voor het grootste deel nog aanwezig.

*Klooster en meisjesschool
O.L. Vrouwe ter Linde te Oisterwijk [bron: BHIC.nl]*

Met name rond de entree en de trappenhuisen zijn de oorspronkelijke elementen en afwerkingen aanwezig, zoals de tegelvloeren in de gang en entree en de marmer geschilderde lambrisering.

Klooster en meisjesschool nu

School

Het schoolgebouw had een wat modernere uitstraling en bestond oorspronkelijk uit een tweelaags kopgebouw dat door een tussenbouw van één laag verbonden werd met een hoofdmassa van twee lagen. Later is het verder uitgebreid en alleen het kopgebouw nog behouden.

In 1978 is het klooster opgeheven. De zusters verhuisden naar De Nemerhof en later naar De Catharinenberg. Het gebouw is nadien in gebruik geweest als muziekschool, vanaf 2004 als voorlopige huisvesting van jongeren en sinds 2012 onderdeel van Brede School de Waterhoef.

Bron: Quickscan Cultuurhistorische betekenis en technische kwaliteit voormalig klooster en schoolgebouw, Schoolstraat 3-5 te Oisterwijk uitgevoerd door Rothuizen van Doorn 't Hooft Breda/Goe

Deuren met oorspronkelijk beslag en tegelvloer

15. Joodse Begraafplaats

Hondsbergseleen ong, Oisterwijk

Onaangeroerd liggen ze er bij. Graven uit 1748. Nooit worden ze geruimd. Verscholen in de bossen aan de Hondsbergseleen ligt een oude Joodse begraafplaats. Een Rijksmonument dat in verval dreigde te raken maar wat door de inspanning van de Stichting Behoud Joodse Begraafplaats Oisterwijk de laatste jaren grondig en vakkundig is gerestaureerd. Salomon Simon was de eerste Jood in Oisterwijk. Na de eerste begravingen kocht hij in 1761 een stuk grond van een lopense groot voor 10 gulden.

Er verrijst in de loop der eeuwen een indruk-wekkende Joodse Begraafplaats, thans eigendom van de Stichting Joods Begrafeniswezen Brabant onder voorzitterschap van Marijke Wagenaar-van Oss, dochter van de Oisterwijkse slager Bob van Oss. Tussen 1750 en 1800 groeide het aantal Joden in Oisterwijk snel. In 1811 werd er zelfs een synagoge gebouwd in de Kerkstraat ter hoogte van de huidige Jodenkerksteeg. Hier 'kerkten' ze al vanaf 1762 toen die van de 'Joodse Natie' hier een huis kochten.

De in de 18de eeuw uit Amsterdam overgekomen Opperrabbijn Jekoiesel Seuskind heeft hiervan helaas geen gebruik kunnen maken. Ook hij ligt in Oisterwijk op de 'verzamelplaats van al wat leeft' begraven. Een prachtige benaming waar een diep geloof uit spreekt. 'Moge zijn ziel gebonden zijn in de bundel des levens' wordt in het Hebreeuws vermeld op de graven.

De Joodse gemeente Oisterwijk richtte aan het eind van de 19de eeuw een vereniging op voor het beheer van de begraafplaats. Kantonrechter, Mr. Abraham de Balbian Verster trad tijdelijk op als voorzitter. Onder zijn leiding werd de begraafplaats uitgebreid, een weg aangelegd en een ommuring gebouwd. In 1915 werd het oude metaheerhuisje vervangen door het huidige huisje.

In 1997 vond een eerste restauratie plaats van de grafstenen. Thans zijn het metaheerhuisje en de 218 meter lange muur met poort prachtig gerestaureerd en ook is de oprukkende natuur een halt toegeroepen.

Rabbin Jacobs blaast de sjofaar. Foto Kees Schrama.

De restauratie werd in 2016 afgerond met een nieuwe poort met een prachtige symboliek, geschonken uit de nalatenschap van de laatste jood die hier in 2012 begraven is, Henri Moerel. Hij ligt naast zijn broer Max Moerel die bij de leerfabriek in Oisterwijk werkte en aan het Klompven woonde.

Tenslotte

Open Monumentendag Oisterwijk digitaal

Dit jaar vind u in de brochure van de Open Monumentendag de digitale gegevens voor nog meer informatie over alle monumenten die Oisterwijk rijk is.

Zo zijn de te bezoeken monumenten dit jaar voorzien van een QR-code. Via deze Quick Response code is het mogelijk om de informatie uit dit boekje op uw smartphone of tablet af te lezen.

Deze QR-code, vermeld bij ieder monument in dit boekje, leidt naar een korte video, gemaakt door Oisterwijk in Beeld, over de geschiedenis van ieder monument.

Daarnaast kunt u ons ook volgen op Instagram en/of Facebook via Open Monumentendag Oisterwijk.

Woord van Dank

Graag willen wij alle mensen bedanken, die meewerken om deze dag tot een succes te maken. In het bijzonder de eigenaren van de monumenten, de Gemeente Oisterwijk, de stadsgidsen, het Regionaal Archief Tilburg en alle vrijwilligers, die belangeloos hun medewerking hebben verleend bij de voorbereiding en op de dag zelf tot het welslagen van deze Open Monumentendag.

Het comité Open Monumentendag:

Staan van links naar rechts:

Joost van Iersel (voorzitter),
Moniek Verhof,
Ellen Granneman,
Peter Franken,
Lotte Oldenhave (Gemeente),
Louis van den Meijdenberg.

Zittend van links naar rechts:

Marja Smeulders,
Rea Bergmans,
Yvonne van Hellenberg Hubar.

Van de Gemeente Oisterwijk:

Laurie Kamerling (ontbreekt op de foto),

Adviserend comitélid:

Wim de Bakker (ontbreekt op de foto).

OISTERWIJK
Parel in 't groen